

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utviklingsministeren

Utenriks- og forsvarskomiteén
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 21.04.2023

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:221 S (2022-2023) – representantforslag fra representantene Ingrid Fiskaa og Kari Elisabeth Kaski.

Jeg viser til brev fra Stortinget datert 14. april 2023, der det bes om Utenriksdepartementets uttalelse til Dokument 8:221 S (2022-2023) fra representantene Ingrid Fiskaa og Kari Elisabeth Kaski, om internasjonal gjeldsslette for å nå bærekraftsmålene.

Jeg deler bekymringen for gjeldssituasjonen i mange utviklingsland, og ikke bare de fattigste. Pandemien og Russlands krig mot Ukraina har forverret gjeldsproblemene, men de er også et resultat av for svak økonomisk styring og det faktum at mange land har lånt for mye – før covid og før dagens overlappende kriser. Dette gjelder mange av de samme landene som fikk massiv gjeldsslette under HIPC- og MDRI-initiativene (Heavily Indebted Poor Countries fra 1996/99 og Multilateral Debt Relief Initiative fra 2006), og fortsatt nyter godt av denne gjennom løpende bidrag fra giverlandene for å kompensere Verdensbanken og Afrikabanken for ettergivelse av gjeld.

Gjeldssituasjonen i dag er mer kompleks enn tidligere, med nye kreditorer og mange forskjellige typer gjeld. Det vil derfor være vanskelig å skulle samle alle kreditorer for å løse dagens gjeldsproblemer i omforent felleskap. Jeg mener bestemt at vi i dette arbeidet må fokusere på eksisterende strukturer, og gjøre de forbedringer som skal til for å gi tilstrekkelig og rask gjeldsslette til de land som trenger det. Det er vanskelig, for ikke å si umulig, å se for seg et internasjonalt politisk akseptabelt system som ikke inkluderer G20, Parisklubben, Verdensbanken og IMF i førersetet.

G20 og Parisklubbens rammeverk for gjeldsslette fra 2021 («Common Framework») har imidlertid ikke levert, så langt. I dag er det bare 4 land som har søkt om slik gjeldsslette; Tsjad, Zambia, Etiopia og Ghana. Kun Tsjad har kommet i mål, men uten å få umiddelbar gjeldsslette pga. økte inntekter som følge av høye energipriser, mens Zambia står for tur.

Det er flere årsaker til at det går langsomt. En av dem er prinsippet om likebehandling, dvs. at alle kreditorer, inklusive Kina og private, forventes å gi gjeldslette på samme vilkår som kreditorlandene i Parisklubben (der Kina ikke er medlem). Det har vist seg komplisert å få dette til. En annen er at landene er redde for å miste sin kredittverdighet gjennom å be om gjeldslette (selv om de paradoksalt nok bør være svært forsiktige, evt. stoppe helt, med å oppta mer gjeld på markedsvilkår). Det er også svært skuffende at private långivere hittil ikke har deltatt, verken i gjeldsmoratoriet (Debt Service Suspension Initiative, DSSI) i 2020-2021, eller i Common Framework.

Det er svært viktig å inkludere Kina, som er kreditor på 65 prosent av den bilaterale/offentlige utenlandsgjelden fra utviklingsland, i nødvendig gjeldslette. Jeg ønsker derfor det nyetablerte rundebordet på gjeld (Global Sovereign Debt Roundtable) velkommen. GSDR hadde sitt andre møte 12. april, under vårmøtene i IMF og Verdensbanken. Rundebordet vurderer gjeldsutfordringer i både lavinntekts- og mellominntektsland, og samler både låntakere og långivere, inklusive private aktører og Kina. Målet er å skape en felles forståelse for gjeldsutfordringene og veien videre, og å bidra til å få fart på gjennomføringen av Common Framework.

Kina har tatt til orde for at internasjonale finansieringsinstitusjoner, herunder Verdensbanken, bør delta i gjeldsreduksjoner. Dette er Kina alene om å mene. Norge og de nordiske og baltiske landene, side om side med andre kreditorland, mener at de multilaterale utviklingsbankene ikke bør delta i gjeldsrestruktureringer. Dette fordi det vil kunne ramme deres kredittverdighet (AAA-rating fra kredittvurderingsbyråene), og derigjennom gi dårligere og dyrere utlånsbetingelser for utviklingsland.

Verdensbanken, Afrikabanken og andre multilaterale finansieringsinstitusjoner bør konsentrere seg om å bidra med betydelige netto overføringer til land med gjeldsproblemer, på myke vilkår, og rene gavevilkår for land med store gjeldsproblemer, slik de i økende grad gjør i dag. I Verdensbankens IDA, den uten sammenlikning største og viktigste kilden til multilateral finansiering for de 75 fattigste landene i verden, beveger gaveelementet i bistanden seg nå raskt i retning av 60 %. Det viser at Verdensbanken, som Norge og 188 andre land er medeiere i, tar ansvar. Som nylig påpekt av bankens ledelse, innebærer dette store gaveelementet i Verdensbankens utlån til fattige land at disse faktisk gis «ex ante» gjeldslette på nye – og allerede myke – lån, noe som har skjedd helt siden MDRI ble opprettet for 17 år siden.

Norge har vært et foregangsland i internasjonal gjeldspolitik og er aktivt involvert i internasjonalt arbeid for å lette utviklingslandenes gjeldsbyrder. Norge fremmer ansvarlig låntaking og långivning for å forhindre at nye gjeldsproblemer oppstår, og er også med på å bidra til at multilaterale utviklingsbanker og G20 arbeider mer med å sikre gjeldsbærekraft. Så sent som 17. april gjentok Norge – i et møte mellom Verdensbanken, 55 giverland og representanter for 75 mottakerland i IDA – vårt forslag om at Verdensbanken og IMF i fellesskap utarbeider et sett av globale retningslinjer for bærekraftig og ansvarlig låntaking og långivning.

Norge har tatt initiativ til en felles nordisk-baltisk posisjon på gjeldsspørsmål i Verdensbanken, ferdigstilt i mars i år. De åtte landene tar her bla. til orde for at Verdensbanken arbeider for:

- et globalt rammeverk for full åpenhet om låneavtaler og lånevilkår
- større krav til ansvarlig gjeldshåndtering fra låntakerland i Verdensbankens utlånspolitikk
- utvikling av en offentlig tilgjengelig «heat map» for å synliggjøre gjeldsproblemer og hvor det brenner mest
- «frys» på betaling av renter og avdrag for land som ber om gjeldslette, på betingelse (blant flere) av at de leverer på krav til åpenhet om statsgjeld
- at land som innvilges gjeldslette bør forplikte seg til å benytte frigjorte midler til å fremme inkluderende økonomisk vekst og bygge valutareserver som bufre mot framtidige kriser, for å forebygge gjentatte gjeldsproblemer.

Norge var det første kreditorlandet som slettet 100 % av de fattigste landenes gjeld under HIPC. Vi har siden 1999 slettet bilateral gjeld for i alt 6,5 mrd. kroner for 21 land *uten å belaste bistandsbudsjettet*. 3,7 mrd. kroner skriver seg fra den norske Skipseksportkampanjen på 1970- og 80-tallet, og er slettet ensidig. Denne finansieringsløsningen er unik for Norge. Dette har gjort det mulig for Norge å være politisk framoverlent for gjeldslette, med den viktige politiske markøren at sletting av stat-til-stat-gjeld *ikke har gått på bekostning av annen bistand*.

Norge gjennomførte i 2013 en egen uavhengig «revisjon» av opprinnelsen til – og håndteringen av – våre gjenværende fordringer på utviklingsland, utført av *Deloitte*. Revisjonen kom på sterk oppfordring fra norsk sivilsamfunn, herunder Aksjon Slett U-landsgjelda (SLUG). 34 gjeldsavtaler med 7 land for til sammen 1 mrd. kroner ble gjennomgått. Gjennomgangen viste noen svakheter, men ingen store feil. Gjeldsrevisjonen ble lansert under FNs generalforsamling i 2013 og fikk stor internasjonal oppmerksomhet.

Norge har også finansiert et FN-ledet arbeid med å utvikle prinsipper og retningslinjer for ansvarlig låntaking og långivning (*The UNCTAD Principles for Sovereign Lending and Borrowing*), og fått gjennomslag i Verdensbanken for utarbeidelse av flere statusrapporter om bankens samlede arbeid med gjeldsbærekraft.

Norge bidro i mars 2020 instrumentelt til å kvalifisere Somalia for gjeldslette, gjennom et kortsiktig overgangslån («bridge loan») på om lag USD 366 mill., som klarerte Somalias mislighold overfor Verdensbankens IDA. Dette høstet vi mye internasjonal anerkjennelse for.

Norge er i dag et av de aller minste kreditorlandene i OECD/Parisklubben og kan derfor vanskelig ha den samme framoverlente rollen vi hadde tidligere, spesielt under den forrige rød-grønne regjeringen. Det er problematisk å skulle fremme løsninger som koster andre land dyrt, mens det koster oss selv fint lite. Vi vil da risikere å gjøre opp regning uten vert. Jeg har likevel et godt håp om å finne løsninger som er politisk mulig å få til innenfor de eksisterende rammeverk. Forslaget om å opprette en global gjeldshåndteringsmekanisme har det aldri vært mulig å oppnå politisk tilslutning til blant kreditorlandene, og det er det heller ikke nå.

Ansvarlig låntaking og ansvarlig långivning vil fortsatt være en hovedprioritering i gjeldspolitikken. Åpenhet rundt lån er en forutsetning for å løse gjeldsutfordringene. Skjult gjeld gjør at gjeldsoppgjør ikke kommer til roten av problemene. «Bindende» retningslinjer for ansvarlig utlån impliserer imidlertid sanksjoner ved manglende etterlevelse. Dette er det i dag ikke praktisk-politisk mulig å få til, annet enn i tilfeller der lover brytes. Veiledende prinsipper er imidlertid noe jeg kan støtte, jf. UNCTAD-prinsippene. Disse fikk dessverre ikke internasjonal politisk oppdrift. Dette skyldtes både svak oppfølging fra UNCTADs egen side og at enkelte av de foreslåtte prinsippene var både flertydige og urealistiske, og derfor trolig kom til å skade en god sak. Når det gjelder globale retningslinjer for ansvarlig långivning, mener jeg at disse bør utarbeides av institusjoner som er i førersetet på internasjonal gjeld, nemlig Verdensbanken og IMF, som begge har tilnærmet globalt medlemskap. Samtidig må disse retningslinjene åpenbart også omfatte ansvarlig låntaking. Hvis ikke, vil vi komme i skade for å bidra til å tåkelegge historiefortellingen om årsakene til stadig gjentatte gjeldsproblemer. Dette vil faktisk kunne undergrave vår egen argumentasjon for nødvendige økonomiske reformer i land hvor de i særlig grad behøves, for å skape sårt tiltrengt økonomisk vekst og muligheter for å bekjempe økende ulikhet og fattigdom.

Når det gjelder forslaget om etablering av et offentlig register for statlig gjeld, har Norge i nevnte nordisk-baltiske posisjonspapir bedt Verdensbanken om å ta initiativ til « a global framework for full disclosure of sovereign loan contract terms and payments schedules». I samme papir tas det til orde for 'fiscal prudence', dvs. en transparent og bærekraftig låntaking og en finanspolitikk som bidrar til økonomisk vekst og forbedringer i sosiale goder. Vi oppfordrer også internasjonale finansinstitusjoner til å samarbeide om å forbedre den internasjonale finansarkitekturen med det mål for øye å styrke gjeldsbærekraften.

Med vennlig hilsen

Anne Beathe Tvinnereim